

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΩΡΑ ΜΗΔΕΝ

Τοῦ Χωρεπισκόπου Τριμυθοῦντος
Δρος ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ.

Ἡ καθημερινότητα τῆς ζωῆς μᾶς ἀνάγκασε νὰ προσεγγί-
ζουμε τὴν ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων πολλές φορές μὲ ἀπλοϊκό-
τητα, ἢ καὶ μὲ ἐκκοσμικευμένο τρόπο, μᾶς διαφεύγει δὲ ἡ βα-
θύτατη θεολογικὴ, κοσμολογικὴ καὶ ἀνθρωπολογικὴ ἔννοια
τοῦ πάντοτε ἐπίκαιρου γεγονότος καὶ ὁ σκοπὸς τῆς παρουσίας
τοῦ Θεοῦ μέσα ἀπὸ τὸ συγκεκριμένο αὐτὸ τρόπο τῆς ἐνανθρω-
πήσεως τοῦ αἰώνιου Λόγου τοῦ Θεοῦ Πατέρα, τοῦ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ. Τὰ ἐρωτήματα, πὺ ἐκπηγάζουν ἀπὸ τὴ Γέννηση τοῦ Θε-
ανθρώπου Χριστοῦ, εἶναι καὶ πολλὰ καὶ δύσκολα, ἀλλὰ ὁ
ἄνθρωπος, ἂν θέλει νὰ κατανοήσῃ τὴ σημασία πὺ ἔχει γιὰ τὸν
ἴδιο αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονὸς, πρέπει, κατὰ τὸ μέτρο τῶν δυνατο-
τήτων του, νὰ ἐνσκήψῃ καὶ νὰ ἀναζητήσῃ τὴν κατανόηση τοῦ
«μυστηρίου». Μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ εἶναι: Ἡ Γέννη-
ση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ γεγονὸς ἀνεξάρτητο ἀπὸ τὴν
ὑπόλοιπη ἀποκάλυψη τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐναν-
θρώπησή του; Ποία ἡ σχέση τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν
«οἰκονομία» τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ τὴ «θεολογία» τῆς «ἐνδο-
τριαδικῆς» ζωῆς; Ποῖος ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ὁποῖος γεννήθη-
κε ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρία στὴ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας; Πῶς ὁ
ἄνθρωπος σχετίζεται μὲ τὸ γεγονὸς τῆς Γεννήσεως τοῦ Θεαν-
θρώπου Χριστοῦ; Θὰ καταβληθεῖ προσπάθεια νὰ δοθεῖ ἀπάν-
τηση σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ στὸ παρὸν κείμενο. Οἱ
ἀπαντήσεις θὰ δοθοῦν μέσα ἀπὸ τὴν ἐξέταση τοῦ θέματος σὲ

τρεῖς ἐνότητες: 1. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς «πρωτότοκος πάσης κτί-
σεως». 2. Ἡ αἰδία καὶ ἡ ἐν χρόνῳ γέννηση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.
3. Ἡ «καινότητα» τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως.

1. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς «πρωτότοκος πάσης κτίσεως».

Ἡ ἐκ Παρθένου γέννηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ γιὰ
τὴν ἁγία Γραφὴ καὶ τὴ θεολογία τῆς Ἐκκλησίας ἀποκάλυψη
Θεοῦ. Τί εἶδος ἀποκαλύψεως εἶναι καὶ πῶς κατανοεῖται; Ὁ
ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, στὸ Λόγο του περὶ τοῦ ἁγίου Βα-
πτίσματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ¹, ἀναφέρει τρεῖς γεννήσεις τοῦ
προαιώνιου Λόγου τοῦ Θεοῦ: «*Τὴν ἐκ σωμάτων, τὴν ἐκ βαπτί-
σματος, καὶ τὴν ἐξ ἀναστάσεως... Ταύτας δὴ τὰς γεννήσεις ἀπά-
σας παρ ἑαυτοῦ τιμήσας ὁ ἐμὸς Χριστὸς φαίνεται τὴν μὲν, τῷ
ἐμφυσήματι τῷ πρώτῳ καὶ ζωτικῷ· τὴν δὲ τῇ σαρκώσει, καὶ τῷ
βαπτίσματι, ὅπερ αὐτὸς ἐβαπτίσατο· τὴν δὲ, τῇ ἀναστάσει, ἧς
αὐτὸς ἀπήρξατο· ὡς ἐγένετο πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς,
οὕτω καὶ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν γενέσθαι καταξιώσας*»².

Ἡ κατὰ σάρκα Γέννηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοποθετεῖται
ἐντὸς τῶν θεολογικῶν διαστάσεων γιὰ τὴν ὀρθὴ κατανόησή
της, γιατί δὲν ἀποτελεῖ ἕνα γεγονὸς ἀνεξάρτητο τῆς παρουσίας
καὶ ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ μέσα στὴν ἱστορία τοῦ κόσμου καὶ
τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' εἶναι ἡ συνέπεια καὶ ἡ συνέχεια τῆς πα-
ρουσίας τοῦ αἰδίου καὶ προαιώνιου Λόγου τοῦ Θεοῦ μέσα στὴν
ἱστορία, μέσα στὸ χρόνο. Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ γίνῃ ἡ
διάκριση ἀφ' ἑνὸς μὲν μεταξὺ τῆς αἰδίας καὶ προαιωνίας ὑπάρ-
ξεως τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ κατὰ συνέπεια τοῦ προαιώνιου
Λόγου, ὁ ὁποῖος γεννᾶται προαιωνίως καὶ αἰδίως ἀπὸ τὸν Πα-

1. Σημειώνεται ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη Γέννηση καὶ Βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ συν-
εορτάζονταν. Ὁ διαχωρισμὸς τῶν δύο ἑορτῶν ἐγίνε στὴ Δύση κατὰ τὰ μέσα τοῦ 4ου
αἰῶνα καὶ στὴ συνέχεια διαδόθηκε καὶ στὴν Ἀνατολή. Βλέπε: Γεωργίου
ΚΑΚΚΟΥΡΑ, «Πότε καὶ πῶς καθιερώθηκε ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων», «Ἀπό-
στολος Βαρνάβας», 12 (1987), σελ. 385-388.

2. Λόγος Μ', Εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα Β', PG 36, 360B – 361A.

τέρα, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς χρονικῆς καὶ πεπερασμένης ὑπάρξεως τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ σημεῖο αἰχμῆς εἶναι ἡ συνάντηση, ἀφ' ἑνὸς μὲν τοῦ αἰώνιου Λόγου τοῦ Θεοῦ Πατέρα, ὁ ὁποῖος εἶναι χωρὶς ἀρχῆς καὶ τέλους, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου πού ἔχουν ἀρχὴ καὶ τέλος, τοῦ ἄκτιστου καὶ τοῦ κτιστοῦ. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, καθὼς καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής³ διδάσκουν, πὼς ἡ παρουσία τοῦ προαιώνιου Λόγου τοῦ Θεοῦ Πατέρα καὶ ἡ ἀποκάλυψή του ἐντὸς τοῦ κόσμου καὶ τῆς ἱστορίας ἔχει τὴν ἱστορικὴ ἀρχὴ τῆς μετὰ τὴν ἱστορικὴ ἀρχὴ τῆς δημιουργίας. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ παρουσία τοῦ προαιώνιου Λόγου τοῦ Πατέρα στὸν κόσμο ἀποκαλύπτεται διὰ τῆς δημιουργίας. Ἐνεκα τούτου ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης διερμηνεύει: «*Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν, πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν*» (Ἰω. 1: 1- 3).

Οἱ ἔννοιες «*πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς*», «*πρωτότοκος πάσης κτίσεως*», «*πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν*», οἱ ὁποῖες χρησιμοποιῶνται ἀπὸ τὸν ἅγιο Γρηγόριο τὸ Θεολόγο στὸ ἀνωτέρω κείμενο, εἶναι ἐρανισμένες ἀπὸ τὸν ἀπ. Παῦλο (Ρωμ. 8:29. Κολ. 1:15, Κολ. 1:18). Σύμφωνα μετὰ τὸν Ἀπόστολο, ὁ Χριστὸς εἶναι, πρῶτον, «*πρωτότοκος πάσης κτίσεως*» (Κολ. 1:15). Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ γίνεται ἀναφορὰ στὴν αἰδία γέννηση τοῦ Λόγου ἀπὸ τὸν Πατέρα. Ἡ γέννηση αὐτὴ εἶναι πράξη ἀγάπης τοῦ Πατέρα πρὸς τὸν Υἱό, «*σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα*» (Μκ. 1:11), ὅπως πράξη ἀγάπης εἶναι καὶ ἡ ἐκπόρευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀπὸ τὸν Πατέρα. Καθίστανται ἔτσι ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα φυσικοὶ μέτοχοι τῆς θεότητος, «*ὁμοούσιοι*» μετὰ τὸν Πατέρα, σύμφωνα μετὰ τὴν θεολογία τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἐξ ἄλλου, ὁμοῦς, ὁ Λόγος τοῦ Πατέρα εἶναι «*πρωτότοκος*

3. Λόγος Μ', Εἰς τὸ ἅγιον Βάπτισμα Β', PG 36, 360B – 361A. Ambiguorum Liber, PG91, 1316A – 1317C.

πάσης κτίσεως», γιατί ἡ ἀγάπη αὐτὴ τοῦ Πατέρα ἀποκαλύπτεται καὶ προσφέρεται πρὸς τὸν ἄνθρωπο ὡς δυνατότητα κατὰ χάρη μετοχῆς διὰ τῆς δημιουργίας, ἡ ὁποία ἐγένετο διὰ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ. Τὴν ἴδια θεολογικὴ θέση διατυπώνει καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης: «*Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν*». Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἐπιπρόσθετα «*πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς*» (Ρωμ. 8:29). Ἡ ἐξειδίκευση ἀπὸ τὸ «*πρωτότοκος πάσης κτίσεως*» στὸ «*πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς*» συνδέει τὸ Λόγο τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ σκοπὸ τῆς δημιουργίας του. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἡ θεολογικὴ αὐτὴ θέση διατυπώνεται μετὰ τὴν «*κατ' εἰκόνα*» καὶ «*καθ' ὁμοίωσιν*» Θεοῦ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου (Γεν. 1:26-27). Ὁ ἀπ. Παῦλος, ἐντάσσοντας τὴν Παλαιοδιαθηκικὴ θεολογία στὴ θεολογία τῆς ἐνσαρκώσεως καὶ τῆς σωτηριολογίας, καθιστᾷ σαφές ὅτι ἡ ἐνσάρκωση τοῦ αἰδίου Λόγου ἀποσκοπεῖ στὴν υἰοθεσία τοῦ ἀνθρώπου. Ἐτσι, ὁ Χριστὸς εἶναι «*πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς*». Ὁ Χριστὸς, ἀκόμα, εἶναι «*πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν*», γιατί μετὰ τὴν ἀνάστασή του ὑπερβαίνει τὴ φθορὰ καὶ τὸ θάνατο καὶ γίνεται ἡ ἀρχὴ καὶ αἰτία τῆς ὑπερβάσεως τῆς φθορᾶς καὶ τοῦ θανάτου ἀπὸ ὀλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο γένος. Σ' αὐτὴ τὴ ἐνότητα θὰ μπορούσαμε νὰ προσθέσουμε καὶ μία τέταρτη ἔννοια «*πρωτοτόκου*», γιατί μετὰ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη φύση ἐνώνονται «*ἀσυγχύτως, ἀχωρίστως καὶ ἀδιαιρέτως*», γεγονός τὸ ὁποῖο δὲν ἔχει προηγούμενο στὴν κτίση.

Γιὰ τὸν ἄνθρωπο, πλέον ἐξειδικευμένα, ἡ παρουσία τοῦ Λόγου τοῦ Πατρὸς εἶναι συνδεδεμένη μετὰ «*τῷ ἐμφυσήματι τῷ πρώτῳ καὶ ζωτικῷ*». Ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής, σὲ σχόλιό του στὸν ἀνωτέρω Λόγο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, συγκρίνει τὶς δύο ἱστορικὲς γεννήσεις τοῦ προαιώνιου Λόγου ὡς ἀκολούθως: «*Ὁ γὰρ τῆς γενέσεως ἔνεκεν τοῦ πρώτου Ἀδάμ ἄνθρωπος γενέσθαι καταδεξάμενος, καὶ γεννηθῆναι τῆς*

αὐτοῦ παραβάσεως χάριν οὐκ ἀπαξιώσας, διὰ μὲν τῆς γενέσεως τὴν πρὸς τὸν πεσόντα συγκατάβασιν, διὰ δὲ τῆς γεννήσεως τὴν πρὸς τὸν καταδεδικασμένον ἐκούσιον κένωσιν ἐπεδείξατο· τῇ μὲν γενέσει φυσικῶς εἰς ταυτὸν τῷ ἀνθρώπῳ κατὰ τὴν ζωτικὴν ἀγόμενος ἔμπνευσιν, ἐξ ἧς τὸ κατ' εἰκόνα λαβὼν ὡς ἄνθρωπος ἄπρατον διέμεινεν ἔχων τῆς ἐλευθερίας, τῆς ἀναμαρτησίας καὶ ἄχραντον· τῇ δὲ γεννήσει κατὰ τὴν σάρκωσιν τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον τῆς φθορᾶς ὁμοίωσιν ἐκουσίως διὰ τῆς δουλικῆς μορφῆς ὑποδύς τοῖς αὐτοῖς παραπλησίως ἡμῖν κατὰ θέλησιν ὑποκειῖσθαι φυσικοῖς παθήμασι χωρὶς ἁμαρτίας, ὡς ὑπεύθυνος ὁ ἀναμάρτητος, ἠνέσχετο. Κατ' ἄμφω γὰρ ταῦτα μέρη τεμῶν ἐκ μερῶν συνετέθη, καὶ γέγονε τελείως νέος Ἀδάμ, τὸν πρῶτον τοῖς κατ' ἄμφω μέρεσιν Ἀδάμ ἐν ἑαυτῷ φέρων ἀμείωτον»⁴.

Τίθενται σημαντικὰ θεολογικὰ ζητήματα ἐπὶ τοῦ προκειμένου. Ὁ ἄνθρωπος, ὅταν δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν προαιώνιο Λόγο τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ θεῖο «ἐμφύσημα» ἔλαβε τὸ «κατ' εἰκόνα»⁵. Ὁ Χριστός, ὡς αἰώνιος Λόγος τοῦ Πατέρα, εἶναι φυσικὴ «εἰκόνα» τοῦ Πατέρα. Κατὰ τὸν ἀπ. Παῦλο, ὁ Χριστός «ἐστὶν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου» (Κολ. 1:15). Ἔτσι, ὁ ἄνθρωπος, στὴν πρώτη περίπτωσι τῆς «γενέσεως» μὲ τὸ «ἐμφύσημα», λαμβάνει κατὰ χάριν τὸ «κατ' εἰκόνα». Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ χαρίζει τὸ «κατ' εἰκόνα» στὸν δημιουργηθέντα ἄνθρωπο, ὡς πράξι «συγκαταβάσεως». Στὴ δεύτερη περίπτωσι, ἢ διὰ τῆς «γενέσεως» τοῦ Λόγου ἀπὸ τὴν Παρθένο καὶ Θεοτόκο Μαρία πράξι ἀποτελεῖ πράξι «κενώσεως», ταπεινώσεως τοῦ Λόγου, χωρὶς νὰ ἔχει ἐπηρεασθεῖ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἦταν καταδικασμένος ἕνεκα τῆς πτώσεως στὴν ἁμαρτία. Καὶ στίς

4. Ambiguorum Liber, PG91, 1316CD – 1317A.

5. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου διεξάγεται ἀρκετὴ συζήτηση γιὰ τὸ ποῦ ἐντοπίζεται τὸ «κατ' εἰκόνα» στὸν ἄνθρωπο. Σύμφωνα μετὰ τὴν θεολογία τοῦ Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, τὸ «κατ' εἰκόνα» ἔχει ἄμεση σχέση μετὰ τὸν ἴδιον τὸ Λόγον τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι φυσικὴ εἰκόνα τοῦ Πατέρα.

δύο περιπτώσεις, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἰσέρχεται στίς ἀνθρώπινες συνθήκες, καὶ στὴν μὲν πρώτη προσφέρει τὸ δῶρο τῆς ἐλευθερίας στὸν ἄνθρωπο, ὅμως ὁ ἴδιος ὁ Λόγος δὲν ὑπόκειται στὴ φθορὰ τῆς ἐλευθερίας, ὅπως ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν πτῶσι, ἀλλὰ παραμένει ὡς Λόγος ἄχραντος καὶ ἀναμάρτητος. Ἐξ ἄλλου, κατὰ τὴν ἐκ Παρθένου γέννησι διατήρησε ἐπίσης τὴν ἀναμαρτησία, παρὰ τὸ ὅτι ἔχει λάβει ὅλα τὰ φυσικὰ παθήματα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Εἶναι προφανές ὅτι γίνεται τυπολογικὴ σύγκρισι, ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς δημιουργίας τοῦ πρώτου Ἀδάμ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τοῦ νέου Ἀδάμ, τοῦ Χριστοῦ.

Ἐντὸς τῆς ἱστορίας, κατὰ συνέπειαν, πραγματεύονται τρεῖς «γεννήσεις» τοῦ προαιώνιου καὶ ἀίδιου Λόγου τοῦ Θεοῦ Πατέρα: Μία κατὰ τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, μία κατὰ τὴν ἐνσάρκωσι τοῦ Λόγου στὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο καὶ Θεοτόκο Μαρία στὴ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας καὶ κατὰ τὴν Βάπτισή του στὸν Ἰορδάνη ἀπὸ τὸν Ἰωάννη τὸ Βαπτιστή, καὶ, τέλος, μία τρίτη «γέννησι» κατὰ τὴν ἀνάστασή του. Ἡ πρώτη ἀναφέρεται στὸ «ἐμφύσημα» τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς Πρωτόπλαστους, ὅπου ὁ ἄνθρωπος, διὰ τοῦ Λόγου γίνεται «ψυχὴ ζῶσα». Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, συνεπῶς, εἶναι «πρωτότοκος πάσης κτίσεως». Ἡ δεύτερη ἀφορᾶ, ἀφ' ἑνὸς μὲν στὴ σαρκικὴ γέννησι τοῦ Λόγου ἀπὸ τὴν Θεοτόκο, ἀφ' ἑτέρου δὲ στὴ βάπτισι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπου βεβαιώνεται ἀπὸ τὸν Πατέρα ὅτι «οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός» (Μτ. 3:17). Ἔτσι, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι «πρωτότοκος ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς». Ἡ τρίτη, τέλος, «γέννησι» συσχετίζεται μετὰ τὴν ἀνάστασι, ὅπου δημιουργεῖται ἡ νέα σχέση τοῦ Λόγου μετὰ τὴν ἀνθρώπινη φύσι, γιατί ἡ ἀνθρώπινη φύσι εἰσέρχεται πλέον δοξασμένη στὸν οὐρανό. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι, κατὰ συνέπειαν, «πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν». Ἐκεῖνο ποῦ ἐξάγεται ὡς συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ ἐν χρόνῳ γέννησι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ συνέχειαν καὶ συνέπειαν τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Λόγου κατὰ τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου καὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ συνεχί-

ζει με την ανάσταση. "Αλλωστε, χωρίς την ανάσταση δεν θα είχαν νόημα οι δύο προηγούμενες γεννήσεις του Λόγου⁶. Συνάγεται ότι, όταν οι άγιοι Γρηγόριος ο Θεολόγος και Μάξιμος ο Όμολογητής χρησιμοποιούν τον όρο «γεννήσεις» για το Λόγο του Θεού, έννοούν τη φανέρωση του Λόγου εντός της ιστορίας.

Έκτός των ανωτέρω τριών χρονικών γεννήσεων υπάρχει ή μία και μοναδική αιώνια και αΐδια γέννηση του Υιού και Λόγου του Θεού. Αυτή η γέννηση δεν προβάλλεται ούτε προς συναρίθμηση, ούτε προς σύγκριση με τις τρεις ανωτέρω «γεννήσεις», γιατί πρόκειται για μία γέννηση που άφορα στην «ένδοξια ζωή» του Θεού, ενώ οι ιστορικές «γεννήσεις» του Λόγου του Πατέρα εντάσσονται στην «οικονομική» αποκάλυψη του Τριαδικού Θεού. Όταν στη θεολογία γίνεται λόγος περί της «οικονομίας» του Θεού, έννοείται ότι συμβαίνει από μέρους του Θεού εντός του χρόνου, αυτό δε γίνεται για να υπάρχει διάκριση από την κατ' αυτό «θεολογία», δηλαδή την «ένδοξια ζωή» και σχέση των προσώπων της αγίας Τριάδος που δεν εξαρτώνται από το χρόνο.

2. Η αΐδια και η εν χρόνω γέννηση του Υιού του Θεού.

Ο άγιος Μάξιμος διερμηνεύοντας και πάλιν την έννοια των δύο μορφών των «γεννήσεων» του Λόγου του Θεού, την αΐδια και την εν χρόνω, σχολιάζει: «Μονώτατος γάρ ο Κύριος ημών και Θεός Ίησοῦς Χριστός φύσει και ἀληθεία ἀπάτωρ ἐστὶ και ἀμήτωρ και ἀγενεαλόγητος, και μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχων ἀμήτωρ μὲν διὰ τὸ ἄϋλον και ἀσώματον και παν-

6. Διερωτόμαστε πώς μία παρόμοια θεολογία διέφυγε της προσοχής του Joseph MOINGT (Dieu qui vient à l'homme. De l'apparition à la naissance de Dieu. Les éditions du CERF. Paris 2005), ο οποίος αναπτύσσει μία χριστολογία που πλησιάζει πάρα πολύ τη χριστολογία του Όμολογητή Μαξίμου, χωρίς να αναφέρεται καθόλου στο Μάξιμο, επιπρόσθετα δε έχει την έντύπωση, ότι επεξεργάζεται μία νέας μορφής χριστολογία.

τελῶς ἄγνωστον τῆς ἄνω ἐκ τοῦ Πατρὸς προαιωνίου γεννήσεως· ἀπάτωρ δὲ κατὰ τὴν κάτω χρονικὴν ἐκ τῆς μητρὸς και ἐνσώματον γέννησιν, ἧς κατὰ τὴν σύλληψιν τὸ διὰ σπορᾶς εἶδος οὐ κατεστήσατο· ἀγενεαλόγητος δὲ ὡς ἀμφοῖν αὐτοῦ τῶν γεννήσεων τὸν τρόπον ἔχων καθόλου τοῖς πᾶσιν ἄδατον και ἀκατάληπτον»⁷. Οι θεολογικές αυτές θέσεις στηρίζονται, όπως και πριν, ἐπὶ ἀγιογραφικῶν δεδομένων και ὀρολογιῶν. Ἡ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολή, συγκρίνοντας τυπολογικά τὸν Μελχισεδὲκ με τὸν Χριστὸ, γράφει: «Οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδὲκ ... ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ Θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές» (Ἑβρ. 7:1-3). Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀπάτωρ, ἀμήτωρ και ἀγενεαλόγητος. Εἶναι «ἀμήτωρ» ὅσον ἀφορᾶ σὴν πρώτη προαιώνια και αΐδια γέννησή του ἀπὸ τὸν Πατέρα και γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ εἶναι χωρίς ἀρχὴ και τέλος, δηλαδή ἀναρχος και αἰώνιος. Ἐξ ἄλλου, εἶναι ἐπίσης «ἀπάτωρ», δεδομένου ὅτι σαρκώθηκε «ἐκ Πνεύματος ἀγίου και Μαρίας τῆς Παρθένου».

Οἱ σχολιασμοὶ αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μᾶς ἀναφέρουν σὲ ἓνα ἄλλο σχῆμα κατανοήσεως τόσο τῆς προαιώνιας γεννήσεως, ὅσο και τῆς ἐν χρόνω γεννήσεως τοῦ προαιώνιου Λόγου τοῦ Θεοῦ Πατέρα. Τὸ σχῆμα αὐτὸ συνοψίζεται σὴν «προαιώνια ὑπαρξή» τοῦ Λόγου και σὴν ἐν χρόνω γέννησή του. Ἦταν ἓνα πρόβλημα πὸ ἀπασχολοῦσε τοὺς ἀνθρώπους κατὰ τοὺς χρόνους πὸ ὁ Λυτρωτὴς Χριστὸς ἐπιτελοῦσε τὸ σωτήριο ἔργο του ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ συζήτηση περιστρεφόταν πὸ ἀγιογραφικῶν κειμένων και γεγονότων πὸ διαπίστωναν ὅτι διαδραματίζονταν σὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. «Συνηγμένων δὲ τῶν Φαρισαίων ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγων· τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ; τίνας υἱὸς ἐστὶ; λέγουσιν αὐτῷ· τοῦ Δαυὶδ. λέγει αὐτοῖς· πῶς οὖν Δαυὶδ ἐν Πνεύματι Κύ-

7. Ambiguorum Liber, PG91, 1141D – 1144A.

ριον αὐτὸν καλεῖ λέγων, εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; Εἰ οὖν Δαυὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστι;» (Μτ. 22:41-45). Τὴν προαιώνια ὑπαρξη τοῦ Λόγου ἐξυπακούει καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (Ἰω. 1:1-5), ὅπως καὶ ὁ ἀπ. Παῦλος (βλέπε: Κολ. 1:13-20. Ἐφ. 1:3-14). Ἡ προαιώνια ὑπαρξη τοῦ Λόγου ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρία τῆς ἀναπτύξεως τῆς θεολογίας τῶν πολλαπλῶν «γεννήσεων» τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ, «γεννήσεων» ὑπὸ τὴν ἔννοια τῶν κατὰ διάφορα σχήματα καὶ τρόπους ἀποκαλύψεων του μέσα στὴ δημιουργία.

Γιὰ τὸν Ὁμολογητὴ Μάξιμο, ἡ ἐν χρόνῳ ἐνανθρώπηση τοῦ αἰώνιου Λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ μυστήριον «τὸ ἀποκεκρυμμένον μὲν ἀπὸ τῶν αἰώνων καὶ ἀπὸ τῶν γενεῶν, νῦν δὲ φανερωθὲν διὰ τῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀληθινῆς καὶ τελείας ἐνανθρωπήσεως»⁸. Ὁ ἴδιος Πατέρας καὶ πάλιν, ἐρμηνεύοντας ἀλληγορικὰ τὴν εἰκόνα τῆς χρυσῆς λυχνίας εἰς τὸν προφήτη Ζαχαρία (4:2-14), δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τῆς ὁποίας βρῖσκονται τοποθετημένες δύο «ἐλαῖαι», τὶς συνδέει μὲ τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ σχολιάζει ὡς ἀκολούθως: «Δεξιὸν, οὖν, τὸ κατὰ πρόνοιαν τῆς τοῦ Λόγου σαρκώσεως ὑπάρχει μυστήριον, ὡς ἐνεργητικὸν τῆς ὑπὲρ φύσιν χάριτι πρὸ τῶν αἰώνων προορισθείσης τῶν σωζομένων θεώσεως· ἥς οὐδεὶς τὸ παράπαν κατὰ φύσιν τῶν ὄντων ἐφικέσθαι δυνήσεται λόγος· εὐώνυμον δέ, τὸ κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ζωοποιοῦ πάθους τοῦ κατὰ σάρκα παθεῖν βουληθέντος Θεοῦ, σαφῶς ὑπάρχει μυστήριον· ὡς ἐνεργητικὸν μὲν τῆς τῶν ἐπεισαχθέντων ἐκ τῆς παρακοῆς τῆ φύσει παρὰ φύσιν πάντων ιδιωμάτων καὶ κινήματων παντελοῦς ἀναιρέσεως· ποιητικὸν δέ, τῆς τῶν προηγουμένως κατὰ φύσιν πάντων ιδιωμάτων τε καὶ κινήματων ἀνελλιποῦς ἀποκαταστάσεως»⁹. Ἐδῶ βεβαίως ἐπεξηγοῦνται οἱ σκοποὶ τῆς ἐν χρόνῳ ἐνανθρωπήσεως τοῦ προ-

8. Ambiguorum Liber, PG91, 1097B.

9. Questiones ad Thalassium 63, PG90, 684A.

αἰώνιου Λόγου τοῦ Πατρός. Ὁ πρῶτος σκοπὸς εἶναι ἡ πραγμάτωση τῆς αἰώνιας βουλῆς τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ θέωση τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἀνθρώπος δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα διὰ τοῦ αἰώνιου Λόγου του μὲ σκοπὸ νὰ τὸν καταστήσει κοινὸν τῆς χάριτός του. Ἡ ἀποτυχία, ὅμως, τοῦ ἀνθρώπου προδιαγράφει τὸ δεύτερο σκοπὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ἄρση ὅλων τῶν ἀρνητικῶν ἐπιπτώσεων τῆς πτώσεως καὶ τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡ ἀποκατάσταση τῆς πρώτης τάξεως πραγμάτων κατὰ τὸν ἀρχικὸ σκοπὸ καὶ στόχο τῆς δημιουργίας.

3. Ἡ «καινότητα» τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως.

α. Ἡ ἔνωση τῶν δύο φύσεων. Εἴτε γιὰ τὸν ἕνα σκοπὸ εἴτε γιὰ τὸν ἄλλο, ἢ καὶ γιὰ τὸ συναμφοτέρο, ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ αἰώνιου Λόγου τοῦ Θεοῦ συνιστᾶ μία θεία καινοτομία. Εἶναι τὸ νέο τὸ ὁποῖο βιώνεται ὡς ἕνθεο μυστήριον καὶ παραμένει ἀκατανόητο καὶ ἀνερμήνευτο γιὰ τὴν ἀνθρώπινη διάνοια καὶ λογική. Ἡ ἐνανθρώπηση σημαίνει τὴν μὲ ἕνα νέο καὶ ἀνήκουστο τρόπο εἴσοδο τοῦ προαιώνιου Λόγου στὴν ἱστορία, τὴ συνένωση τῆς θείας μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση. Ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ «καινὸ» μυστήριον, γιατί ἡ αἰώνια φύση του ἐνώνεται ὑποστατικὰ μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση, μία ἔνωση πού εἰσάγει τὴν ἀνθρώπινη φύση στὴν αἰωνιότητα. «Διπλοῦς δὲ ὢν τὴν φύσιν ὁ Κύριος, εἰκότως βίον ἔχων ἐφάνη κατάλληλον, νόμῳ τε θείῳ καὶ ἀνθρωπίνῳ, κατὰ ταυτὸν ἀσυγχύτως συγκεκροτημένον· καινὸν καὶ αὐτὸν οὐχ ὡς μόνον ξένον τοῖς ἐπὶ γῆς καὶ παράδοξον, καὶ οὐπω τῆ φύσει τῶν ὄντων διεγνωσμένον, ἀλλὰ καὶ χαρακτηῖρα καινῆς τοῦ καινῶς βιώσαντος ἐνεργείας»¹⁰. Ἡ «καινότητα» τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως δὲν ἐντοπίζεται σὲ μόνη τὴν ἔνωση τῶν δύο φύσεων, ἔνωση ξένη καὶ παράδοξη γιὰ τὴν κτιστὴ φύση τῶν κτιστῶν ὄντων, ἀλλὰ, ἐπιπρό-

10. Ambiguorum Liber, PG 91, 1057CD.

σθετα, και στο γεγονός της συνεργίας των δύο ενεργειών, της θείας και της ανθρώπινης. Από τη στιγμή που ο αιώνιος Λόγος λαμβάνει την ανθρώπινη φύση σημαίνει ότι εισέρχεται εντός των ανθρωπίνων συνθηκών και τις καθιστά και δικές του¹¹. Αυτό διατυπώνεται με πολύ έξοχο τρόπο από τον ευαγγελιστή Ἰωάννη: «Και ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας» (Ἰω.1:14). Τὸ γεγονός ὅτι ὁ αιώνιος Λόγος ἔλαβε τὴ «σάρκα» καὶ «ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» σημαίνει τὴν ἐξ ὀλοκλήρου εἴσοδό του στὴν ἱστορία, ὃ δὲ Θεὸς γίνεται «ὁ Θεὸς τῶν ἀνθρώπων»¹². Κατὰ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ὁ χῶρος ὅπου ἐμφανίζοταν ἦταν ἡ «σκηνή», μέσα στὴν ὁποία βρισκόνταν οἱ πλάκες τοῦ Νόμου. Ὁ ευαγγελιστὴς Ἰωάννης ἀναφέρεται στὴν παρουσία αὐτῆ ἐντὸς τῆς σκηνῆς γιὰ νὰ κάνει τὸ συσχετισμὸ καὶ νὰ μᾶς ἐρμηνεύσει τὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ ὡς «ἄλλη σκηνή» - «ἐσκήνωσε» -, μέσα στὴν ὁποία κατοικεῖ τὸ πλήρωμα τῆς

11. Ὁ «Merleau-Ponty parle de la chair du monde, de la chair du corps, de celle du temps, de celle du langage, de la couleur, du son, d'autrui, des choses : toutes ces chairs sont une seule chair, «tissu» commun de toute chose, trame de leur commune appartenance au monde, «texture» qui fait qu'il a au monde et que le monde englobe tout ce qui est, ce d'ou le voyant, la chair sentante, «émerge» comme de «son double» qu'il a créé ou d'une «extension de sa chair». Παράθεση ἀπὸ τὸν Joseph MOINGT, Dieu qui vient à l'homme, De l'apparition à la naissance de Dieu. Les éditions du CERF. Paris 2005, p. 32. Ἐδῶ γίνεται φιλοσοφικὴ διαπραγμάτευση τῆς ἐννοίας «σὰρξ» μέσα σὲ ἐνδοκοσμικὰ πλαίσια καὶ ἐννοιες. Στὸν ευαγγελιστὴ Ἰωάννη ἡ ἐννοία τῆς «σαρκός» συνδέεται μὲ τὴ θεολογία. Ἡ πρόσληψη τῆς σαρκὸς ἀπὸ τὸν προαιώνιο Λόγο τοῦ Θεοῦ σημαίνει καὶ τὴν ὑπέρβαση τῶν ὁρίων πού θέτει ἡ ὕλη τῶν ὑλικῶν σωμάτων.

12. Βλέπε: Joseph MOINGT, Dieu qui vient à l'homme, De l'apparition à la naissance de Dieu. Les éditions du CERF. Paris 2005, pp. 381-465. Ὁ Karl BARTH (Church Dogmatics II.2 The Doctrine of God. T. & T. Clark International. London - New York, 2004, pp. 95-99), κάνει ἐκτενὴ ἀνάλυση τοῦ κειμένου τοῦ προλόγου τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ ευαγγελιστῆ Ἰωάννη. Γιὰ τὸν Karl Barth, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὡς ὁ προαιώνιος Λόγος τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὁ πρῶτος «κεκλημένος» ἀπὸ τὸν Πατέρα, μὲ σκοπὸ καὶ συνέπεια τὴν κλήση ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ἔτσι σημειώνει: «He is the election of God before which and without which and beside which God cannot make any other choices. Before Him and without Him and beside Him God does not, then, elect or will anything. And He is the election (and on that account the beginning and the decree and the Word) of the free grace of God» (Ibid., p. 94).

θεότητος. Μέσα σ' αὐτὴ τὴ σκηνὴ τῆς σάρκα, τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ἀποκαλύπτεται ἡ ἀλήθεια περὶ τοῦ Λόγου, ὅτι εἶναι ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Πατρὸς.

β. Ἡ ἐκ Παρθένου γέννηση. Ἡ λογικὴ τοῦ ἀνθρώπου ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσει τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως. Γιὰ τὸ λόγο αὐτό, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ μέχρι καὶ σήμερα ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀμφισβητοῦν τὸ μυστήριον. Ὅμως, γιὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὴ ἡ ἐκ Παρθένου γέννηση ἀποτελεῖ κεντρικὸ σημεῖο πού φανερώνει καὶ τὴν «καινότητα», τὸ νέο τοῦ μυστηρίου. Τόσο γιὰ τοὺς ἱεροὺς ευαγγελιστὰς, ὅσο καὶ γιὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἐκ Παρθένου γέννηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποτελεῖ κεντρικὸ σημεῖο, ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ μυστηρίου πού προϋπάρχει στὴν αἰώνια βουλή τοῦ Θεοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς «καινότητας» αὐτῆς τοῦ μυστηρίου τῆς ἐνανθρωπήσεως. «Τὸ θαυμαστόν ὄντως καὶ πρᾶγμα καὶ ἄκουσμα, γέννησιν γενέσθαι βρέφους καὶ πρόοδον, τῶν γεννητικῶν κλειθρῶν τῆς τεκούσης μὴ ἀνοιγόντων. Ἔδει γὰρ ὄντως, ἔδει τὸν ποιητὴν τῆς φύσεως δι' ἑαυτοῦ τὴν φύσιν ἐπανορθούμενον πρώτους καταλῦσαι τοὺς νόμους τῆς φύσεως, οἷς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς παρακοῆς τὴν αὐτὴν τοῖς ἀλόγοις ζώοις τοὺς ἀνθρώπους ἔχειν τῆς ἐξ ἀλλήλων διαδοχῆς ιδιότητα κατεδίκασε, καὶ οὕτω τῆς πρώτης καὶ ὄντως θείας δημιουργίας τοὺς νόμους ἀνανεώσασθαι, ἵνα ὅπερ ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἀπροσεξίας ὡς ἀσθενὴς ἠφάνισε, τοῦτο διὰ φιλανθρωπίαν ὁ Θεὸς ὡς δυνατὸς ἐπανορθώσῃται»¹³. Ἡ ἐκ Παρθένου γέννηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποσκοποῦσε στὴν κατάργηση τῶν ἐπιβληθέντων ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς παρακοῆς νόμων καὶ τῆς ἀνανεώσεως τῶν ἀρχικῶν νόμων τῆς δημιουργίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀνανέωση αὐτῆ ἀποσκοποῦσε στὸ νὰ προσφέρει τὴν ἐλευθερία στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ δουλεία τῶν νόμων

13. Μαξιμου Ὁμολογητοῦ, Ambiguorum Liber, PG91, 1276AB.

τῆς ἁμαρτίας.

γ. Ὁ προαιώνιος Λόγος «σὰρξ ἐγένετο». Ὁ προαιώνιος Λόγος τοῦ ἀναρχοῦ Θεοῦ γεννήθηκε πρὸ τῶν αἰώνων ἀπὸ τὸν Πατέρα, ὅπως ἀπὸ τὸν Πατέρα ἐκπορεύεται αἰωνίως τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, ὡς πράξη ἀγάπης καὶ κοινωνίας τῶν θείων προσώπων. Ὁ Θεός, ἐξ ἄλλου, δημιούργησε τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον διὰ τοῦ αἰώνιου Λόγου του. Ἡ δημιουργικὴ πράξη εἶναι φανέρωση τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ τοῦ θελήματός του νὰ καταστήσει τὸν ἄνθρωπον μύστη τῆς ἀγάπης του. Ἄν ἐξετάσουμε τὴν πορεία τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Θεοῦ στὸν κόσμον θὰ διαπιστώσουμε ὅτι ὑπάρχει συνεχῆς ἐκδήλωση τῆς ἀγάπης αὐτῆς τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι φθάνουμε στὸ σημεῖο μηδέν, δηλαδή στὴν ἐνσάρκωση τοῦ αἰώνιου Λόγου του στὸ ἱστορικὸ πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ἐν χρόνῳ γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο Μαρία στὴ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. *«Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν Μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχει ζωὴν αἰώνιον»* (Ἰω. 3:16). Τὸ νέο, τὸ πρωτάκουστο συνίσταται στὸ ὅτι *«ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο»* (Ἰω. 1:14), σὲ σχέση καὶ σύγκριση μὲ τὶς ἄλλες «γεννήσεις» τοῦ θείου Λόγου. Ἡ ἐνσάρκωση τοῦ προαιώνιου Λόγου τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἐνσαρκὴ ἀποκάλυψη τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν κόσμον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀνατρέπει κάθε φιλοσοφικὴ καὶ θρησκευτικὴ ἔννοια καὶ διδασκαλία περὶ Θεοῦ, ἐνὸς Θεοῦ ὁ ὁποῖος βρῖσκεται ἐκτὸς τοῦ κόσμου, ἄγνωστος καὶ μακρὰν τῶν συνθηκῶν ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. Ἀντίθετα, ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Θεὸς εἶναι παρὼν στὸν κόσμον, ἐνσαρκωμένος Ἐμμανουήλ, *«ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν»*, *ὁ Θεὸς τῶν ἀνθρώπων*. Ἡ ἐνανθρώπιση τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ «καινὴ» πράξη τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ Πατέρα διὰ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι πρὸς τὸν κόσμον καὶ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀντιπροσφέρει, ὡς δῶρον ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα, τὸ σεσωσμένο ἄνθρωπον καὶ τὸν ἀναδημιουργημένο κόσμον.

Ἡ πράξη ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν κόσμον, ὅπως ἐκδηλώθηκε μὲ τὴν Γέννησίν του θείου Λόγου τοῦ ἀπὸ τὴν Παρθένο καὶ Θεοτόκο Μαρία θὰ συνεχίσει νὰ ἐκδηλώνεται μέχρι τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου. Ὁ Χριστὸς ἔδωσε αὐτὴ τὴ διαβεβαίωση: *«Ἴδού ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος»* (Μτ. 28:20). Ἔτσι, ἀνοίγει ἡ ἐσχατολογικὴ προοπτικὴ τῆς σχέσεως τοῦ προαιώνιου Λόγου τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον. Ἡ ἀπὸ μέρους τοῦ ἀνθρώπου ἀνταπόκριση σ' αὐτὴ τὴν πράξη ἀγάπης τοῦ Θεοῦ εἶναι νὰ καθιστᾶ μὲ τὴ ζωὴ του ὄρατὴ τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ μέσα στὸν κόσμον, διαφορετικὰ ὁ ἄνθρωπος ἀπωθεῖ τὸν Θεὸν ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀποκόπτει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα.